

Stigende mangel på arbejdskraft frem mod 2030 – behov for prioritering

Arbejdskraftudfordringen i Danmark er nu åbenlys. Temaet fylder i den offentlige debat, og der er fremsat forslag til initiativer fra flere sider. Men hvor stor er udfordringen, når vi kigger frem mod 2030? Og hvad betyder den for muligheden for at opretholde vores velfærd og den private sektors vækstmuligheder de næste ti år?

Der mangler 90.000 personer på det danske arbejdsmarked i 2030

Både den private og offentlige sektor oplever i dag problemer med at få stillinger besat. Ser vi på udviklingen frem mod 2030, bliver det kun værre. En ny analyse fra KL viser, at den offentlige sektor får behov for cirka 44.000 ekstra medarbejdere frem mod 2030, hvis vi ønsker at fastholde det nuværende serviceniveau, når demografien udfordrer os. Samtidig forventes det samlede arbejdsudbud kun at stige med ca. 50.000 personer – vel at mærke hvis de forventede effekter af tilbagetrækningsreformen holder. Det efterlader blot 6.000 medarbejdere til den private sektor frem mod 2030, hvor man ellers de seneste 20 år i gennemsnit har øget beskæftigelsen med 10.500 - om året. Skal den beskæftigelsesvækst fortsætte, vil der derfor mangle knap 90.000 personer på det danske arbejdsmarked i 2030.

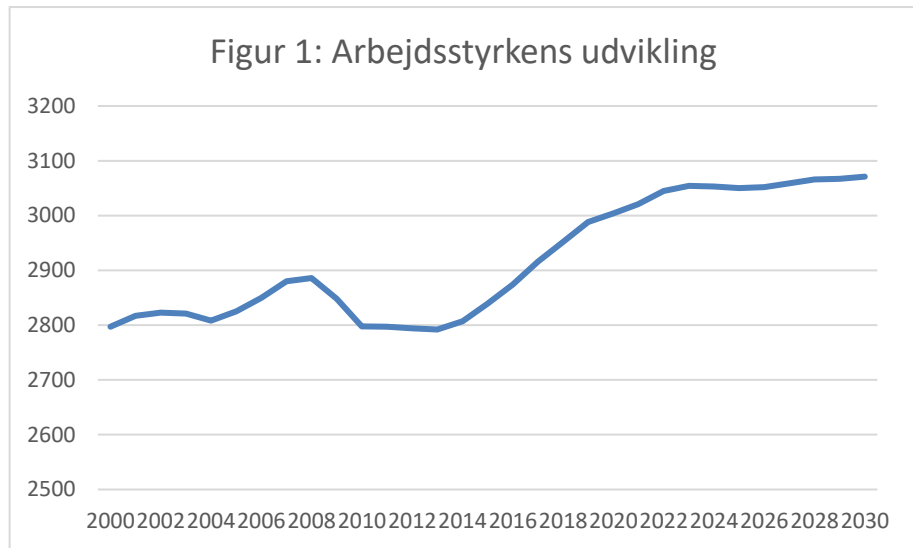
Beskæftigelsesvækst i den private eller offentlige sektor?

Ny teknologi, et øget arbejdsudbud, målrettet uddannelse og afbureaukratisering er vigtige tiltag, der kan bidrage til at afhjælpe manglen på arbejdskraft. Der bør sættes massivt ind her, men selvom der sættes massivt ind, vil det næppe kunne løse den offentlige sektors udfordring. Arbejdskraftmanglen vil skabe stigende konkurrence om arbejdskraften, og udfordringen sætter fokus på prioriteringen mellem offentlig og privat beskæftigelse de næste 10 år. Ønsker vi at prioritere væksten i den private sektor, og samtidig acceptere en forringet offentlig velfærd? Eller ønsker vi at fastholde en uændret offentlig service med tilhørende begrænsning af beskæftigelsesvæksten i den private sektor? En ambition om at øge den offentlige service i forhold til dag, vil øge udfordringen, og man må spørge, hvor arbejdskraften så skal komme fra? Mulighederne for at produktivt udvikle i den private sektor og dermed fastholde økonomisk vækst er traditionelt større end i den offentlige sektor. Er der på den baggrund grundlag for at overveje om udviklingen skal fastholdes - eller er der behov for at se på balancen i lyset af demografiudfordringen?

50.000 flere i arbejdsstyrken frem mod 2030

Arbejdsudbuddet

Arbejdsudbuddet er som udgangspunkt faldende frem mod 2030 som følge af den demografiske udvikling. Tilbagetrækningsreformerne øger imidlertid arbejdsudbuddet. Når folkepensionsalderen øges til 68 år frem mod 2030 forøger det arbejdsstyrken med op mod 107.000 personer (Kilde: Dream gruppen). Samlet forventes arbejdsudbuddet at vokse med ca. 50.000 personer fra 2021 til 2030, jf. figur 1.

Kilde: Finansministeriets Dataark fra opdateret 2025 plan, august 2021

Behov for 44.000 flere i den offentlige sektor

Den offentlige sektors efterspørgsel

Arbejdskraftbehovet i den offentlige sektor stiger betydeligt frem mod 2030. Det skyldes især det stigende antal ældre – antallet af 80+ årige forventes at stige med knap 150.000 personer frem mod 2030. Hvis serviceniveauet, forstået som samme antal medarbejdere pr. bruger, skal opretholdes, vil den offentlige sektor have behov for ca. 44.000 flere medarbejdere i forhold til i dag ved uændret arbejdstid.

Størsteparten heraf vil skulle ansættes i kommunerne, der har ansvaret for bl.a. hjemmehjælp og plejehjem. Antallet af SOSU-ansatte skønnes at skulle forøges med 15-20.000 i 2030.

En stigning i antal ansatte svarende til den demografiske udvikling indebærer en fremskrivning af væksten i det offentlige forbrug med det såkaldte fulde demografiske træk, som er den vækst, hvor velfærden og serviceniveauet opleves som tidssvarende.

6000 tilbage til den private sektor

Udfordringen i 2030

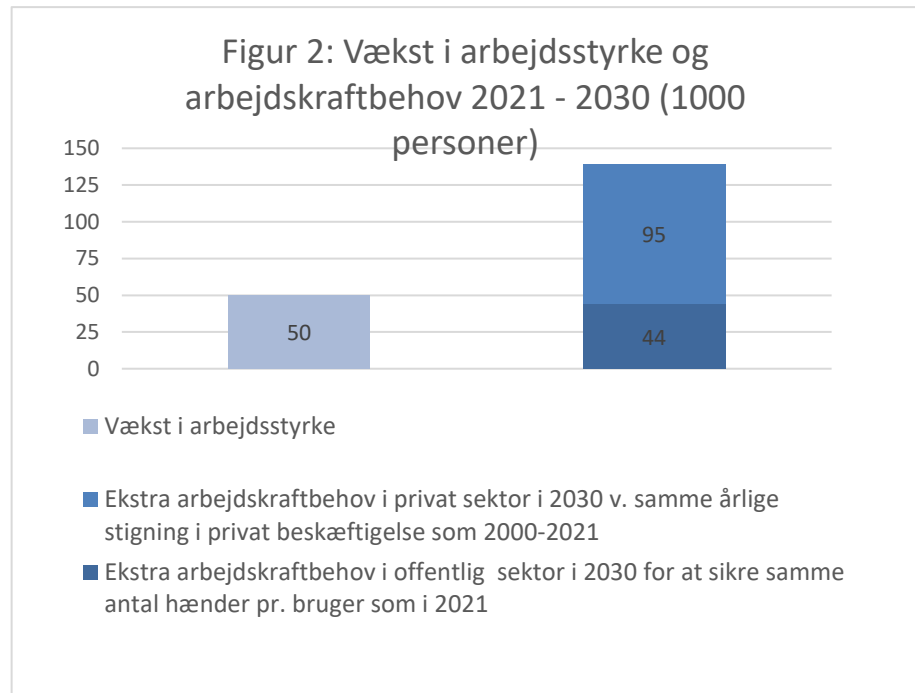
En stigning i den offentlige efterspørgsel på 44.000 vil lægge beslag på 88 pct. af den forudsatte vækst i arbejdsstyrken på 50.000 personer. I perioden 2000-2021 har den offentlige sektor til sammenligning kun stået for ca. 18 pct. af væksten i beskæftigelsen. Hvis den offentlige sektors efterspørgsel skal imødekommes, vil således kun være en rest på 6.000 ekstra medarbejdere til den private sektor frem mod 2030. Det er mindre end den gennemsnitlige årlige vækst i den private sektors beskæftigelse fra 2000 til 2021, som udgjorde ca. 10.500 personer.

Tabel 1. Vækst i beskæftigelsen 2000-2021

	Gns. årlig vækst 2000 – 2021 (1.000 personer)	Andel af væksten, 2000-2021, pct.
Privat sektor	10,5	82
Offentlig sektor	2,3	18

Kilde: Finansministeriets Dataark fra opdateret 2025 plan, august 2021 samt egne beregninger

Der er tale om en markant opbremsning i den private sektors vækst i forhold til udviklingen siden 2000. Der mangler således knap 90.000 personer på det danske arbejdsmarked i 2030, hvis den private sektors vækst skulle kunne fortsætte uændret, jf. figur 2.

Kilde: Finansministeriets Dataark fra opdateret 2025 plan, august 2021 samt egne beregninger

Hvis forudsætningerne om arbejdsudbud ikke holder, bliver udfordringen større

Når arbejdsudbuddet forventes at stige med ca. 50.000 personer frem mod 2030, skyldes det alene, at tilbagetrækningsreformerne forventes at øge udbuddet betydeligt. Men holder antagelserne bagved? Får reformerne den forudsatte effekt – også når generationer med større pensionsopsparinger når pensionsalderen? Der har været politisk diskussion om den stadigt stigende pensionsalder - er der politisk vilje til at holde fast i reformen på Christiansborg? Danmark har i de sidste 20 år oplevet en betydelig indvandring af udenlandsk arbejdskraft – kan den udvikling fastholdes? Hvis antagelserne viser sig ikke at holde, vil udfordringen blive væsentligt større.

Beskæftigelsesvækst i den private eller offentlige sektor?

Arbejdskraftudfordringen rejser et grundlæggende dilemma

Selvom der sættes massivt ind, vil det næppe kunne løse den offentlige sektors udfordring. Arbejdskraftmanglen vil skabe stigende konkurrence om arbejdskraften mellem den private og den offentlige sektor. Da mulighederne for at produktivitetsudvikle i den private sektor og dermed fastholde økonomisk vækst er traditionelt større end i den offentlige sektor (jf nedenfor), giver demografiudfordringen måske anledning til at overveje om den offentlige sektor har brug for en større del af arbejdskraften de kommende ti år.

Behov for at se hele vejen rundt efter løsninger

Udfordringen kan næppe elimineres, men hvilke veje er der til at afhjælpe arbejdskraftudfordringen?

Effektivisering er en løbende proces...

Kan problemet ikke løses ved effektivisering af den offentlige sektor? Effektivisering er et fast punkt på dagsordenen i kommunerne og en forudsætning for at få budgetterne

	til at hænge sammen. Det indgår også som et element i økonomiforhandlingerne mellem kommunerne og staten.
...og flere på fuld tid kan øge arbejdsudbuddet...	Nedbringelse af sygefravær og flere på fuld tid er også temaer, som kommunerne også har arbejdet med i en årrække. På fx SOSU-området er der væsentligt højere sygefravær og lavere andel af ansatte på fuld tid end på det øvrige arbejdsmarked. Det skyldes væsentligst, at opgaveområdet adskiller sig fra andre områder på medarbejdersammensætning og arbejdsfunktioner.
...men de lavthængende frugter er plukket	Arbejdet med effektivisering, fuld tid og nedbringelse af sygefravær er - og bør også være - en vedvarende indsats, og arbejdet med dem bliver intensiveret i kommunerne i lyset af arbejdskraftudfordringen, men de lavthængende frugter er plukket, og der kommer ikke herfra et quick fix på hele udfordringen.
Behov for øget fokus på produktivitet	Den økonomiske vækst i den private sektor og udviklingen i velfærden er ikke udelukkende et spørgsmål om arbejdskraft, men også et spørgsmål om produktivitsudvikling. Produktivitsudvikling er på langt sigt hovedkilden til velstandsudviklingen. Arbejdskraftudfordringen betyder, at vi som samfund nu i endnu højere grad må sætte ind for at øge produktiviteten. Det gælder både i den private og den offentlige sektor. Potentialet for produktivitsudvikling er dog størst i den private sektor. Det skyldes, at den private sektor har et betydeligt indhold af vareproducerende erhverv, der traditionelt lettere kan automatiseres end serviceerhverv. Den offentlige sektor derimod er i langt højere grad et serviceerhverv, hvor den personlige kontakt er en central del af ydelsen, og hvor færre hænder pr. bruger opleves som en serviceforringelse. En væsentlig produktivitsudvikling af den offentlige sektor ved automatisering ville i hvert fald indebære, at vi som samfund skulle acceptere, at en væsentlig større del af den offentlige sektors service ikke udgøres af varme hænder, men derimod løses via teknologi.
Øget arbejdsudbud:	Øget arbejdsudbud er det oplagte indsatsområde, når der mangler arbejdskraft, og der er behov for at drøfte alle muligheder for at øge arbejdsudbuddet, selvom ledigheden er lav, og danskernes beskæftigelsesfrekvens er høj i et internationalt perspektiv. Det handler dels om reformer dels om udenlandsk arbejdskraft. Kan erhvervsfrekvensen øges for nogle af de grupper, hvor den er lav? Kan der fx skabes incitamenter til, at flere seniorer bliver længere på arbejdsmarkedet? Hvordan får vi flere udlændinge med ikke-vestlig baggrund i job? Kan vi få flere fra kanten af arbejdsmarkedet i job? Udenlandsk arbejdskraft har i de sidste 15 år udgjort en stigende andel på det danske arbejdsmarked. Hvordan fastholder vi den udvikling? Og hvordan kan vi tiltrække den rigtige udenlandske arbejdskraft?
Afbureaukratisering også væsentlig	Hensynet til arbejdskraftudfordringen bør fremover indgå med større vægt ved udformning af ny lovgivning. Det er nu endnu vigtigere end før, at procesregler og inputkrav ikke uforholdsmæssigt binder arbejdskraftressourcer, og lovgivningen er digitaliseringsklar. Regering og Folketing spiller en vigtig rolle for borgernes forventninger til den offentlige service, og der er behov for en debat, hvor ønsker til udvidelse af den offentlige service og tilvejebringelse af den nødvendige arbejdskraft går hånd i hånd.